

Redomiciliation of Company According to New Law "On Entrepreneurs"

Lali Lazarashvili

*Doctor of Law, Professor at the School of Law at Georgian University,
Senior Staff Scientist at Tinatin Tsereteli Institute of State and Law*

Email: l.lazarashvili@ug.edu.ge

ტელეფონი
ლაზარაშვილი

ABSTRACT

This article investigates issues such as the essence and significance of re-domiciliation, preconditions for its implementation, the process of re-domiciliation, legal consequences and relevant problems in connection with the regulations of the new Law of Georgia on Entrepreneurs dated as of August 2, 2021.

For this purpose, the article investigates issues such as the essence and significance of re-domiciliation, preconditions for its implementation, the process of re-domiciliation, legal consequences and relevant problems in connection with the regulations of the new Law. This article deals solely with legal issues of re-domiciliation and not with other aspects, such as, for example, tax regime or investment activities, though it should be noted, that in general, a preferential tax regime and an attractive investment environment are one of the important motivators for implementation for enterprise re-domiciliation in the country.

The study revealed that the new Law on Entrepreneurs regulates re-domiciliation basically in the same way as the Law on Entrepreneurs dated as of October 28, 1994. In particular, the definition of re-domiciliation, the disturbing circumstances, the process of re-domiciliation, the legal consequences are similar. The lack of a clear procedure for the implementation of re-domiciliation should be considered as an important obstacle to comprehensive and clear legal regulation, which, in turn is one of the obstacles to the practical implementation of re-domiciliation. In addition, the less interest of foreign companies in re-domiciliation should probably be explained by the fact that starting a new company or opening a branch in Georgia is more attractive due to the simplicity of establishment than re-domiciliation, which is much more complicated procedure. The future task is to strengthen the legal framework of re-domiciliation, in particular, to adopt a bylaw in the form of instruction approved by the decree of Minister of Justice of Georgia, regulating the clear rules and conditions for the implementation of re-domiciliation as it is established under the new Law on Entrepreneurs. It is also important to introduce appropriate safeguards for the employees of the company in case of re-domiciliation.

KEYWORDS: Transformation, Reorganization, Residing Place

შესავალი

საქართველოს პარლამენტმა 2021 წლის 2 აგვისტოს მიიღო „მეწარმეთა შესახებ“ ახალი კანონი, რომელიც ამოქმედდა 2022 წლის 1 იანვრიდან. შესაბამისად, 2022 წლის 1 იანვრიდან ძალადაკარგულად ცხადდება მოქმედი, 1994 წლის 28 ოქტომბრის „მეწარმეთა შესახებ“ კანონი. „მეწარმეთა შესახებ“ ახალ კანონში შენარჩუნებულია რედომიცილების ინსტიტუტი, რომელიც ქართულ საკორპორაციო სამართალში 2008 წელს იქნა შემოღებული „მეწარმეთა შესახებ“ საქართველოს 1994 წლის 28 ოქტომბრის კანონის მე-5⁷ მუხლში 2008 წლის 14 მარტის კანონით განხორციელებული ცვლილებებით. მიუხედავად იმისა, რომ ეს ინსტიტუტი ქართულ საკორპორაციო სამართალში 2008 წლიდან არსებობს, იგი ჯერ კიდევ დაუმუშავებელია. სწორედ რედომიცილების საბაზისო სამართლებრივი საკითხების გამოკვლევას ისახავს მიზნად აღნიშნული სტატია „მეწარმეთა შესახებ“ ახალი კანონის რეგლამენტაციის გათვალისწინებით. ამ მიზნით სტატიაში გამოკვლეულია რედომიცილების არსი და მნიშვნელობა, მისი განხორციელების წინაპირობები, რედომიცილების პროცესი, სამართლებრივი შედეგები და შესაბამისი პრობლემატიკა. სტატიის მიზანია მხოლოდ რედომიცილების სამართლებრივი მხარის გამოკვლევა და არა რედომიცილებასთან დაკავშირებული სხვა საკითხების ანალიზი, როგორცაა, მაგალითად, საგადასახადო დაბეგრისა და საინვესტიციო საქმიანობის საკითხები, თუმცა, აღსანიშნავია, რომ ზოგადად, შეღავათიანი დაბეგრის რეჟიმი და მიმზიდველი საინვესტიციო გარემო

ქვეყანაში საწარმოს რედომიცილების განხორციელების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საფუძველია.

1. რედომიცილების არსი და მნიშვნელობა

1.1. რედომიცილების მნიშვნელობა

საკორპორაციო სამართალი კორპორაციებს სხვადასხვა არჩევანის შესაძლებლობას სთავაზობს, მათ შორის ერთ-ერთია იმ იურისდიქციის არჩევა, სადაც კორპორაცია ფუნქციონირებს,¹ თუმცა კორპორაცია არ არის შეუძლებელი დაფუნქციონირების იურისდიქციით და შეუძლია გადავიდეს სხვა იურისდიქციაშიც. შესაბამისად, იურისდიქციათა კონკურენცია და რეგულაციური კონკურენცია² პირობებში არაერთი ქვეყანა ცდილობს, ხელსაყრელი საკორპორაციო-სამართლებრივი რეჟიმი შესთავაზოს კომპანიებს და ამით მოიზიდოს ისინი, რამდენადაც საწარმოების საქმიანობა ხელს უწყობს სახელმწიფოს შემოსავლების გაზრდას, ინვესტიციების მოზიდვას, კარგად ფუნქციონირებადი, მოქნილი და მიმზიდველი ბაზრის ფორმირებას, მთლიანობაში კი – ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ზრდას. ამდენად, რედომიცილება მნიშვნელოვანია სახელმწიფოს ეკონომიკური კეთილდღეობის გაძლიერების თვალსაზრისით.

რედომიცილება მნიშვნელოვანია თავად კომპანიისთვისაც: იგი ხელს უწყობს კომპანიის სამეწარმეო საქმიანობის გაფართოებას, ახალი ბაზრების ათვისებას ბიზნეს-კონტაქტების დაკარგვის გარეშე, განსაკუთრებით იგი მიმზიდველია მცირე და საშუალო ბიზნესისთვის, რომელიც წა-

1 კრააკმანი, რ. და სხვები, 2019. საკორპორაციო სამართლის ანატომია. თბილისი: GIZ-ის გამოცემა, გვ. 32.

2 იქვე. გვ.33.

რმოადგენს სახელმწიფოს ეკონომიკის ხერხემალს.³

რედომიცილებას იცნობს არაერთი ქვეყნის კანონმდებლობა, იგი საკმაოდ აქტუალურია ევროპული კავშირის ქვეყნებში* და არამარტო. მაგალითად, ოფშორული ქვეყნები, შეღავათიანი დაბეგვრის რეჟიმის გათვალისწინებით, განსაკუთრებით მიმზიდველ პირობებს სთავაზობენ კომპანიებს რედომიცილებისთვის.⁴

1.2. რედომიცილება, როგორც საქართველოს კონსტიტუციით უზრუნველყოფილი მიმოსვლის თავისუფლების გამოვლინება საკორპორაციო სამართალში

საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლის პირველი პუნქტით განმტკიცებულია მიმოსვლის თავისუფლება, რომლის თანახმად, ყველას, ვინც კანონიერად იმყოფება საქართველოში, აქვს ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე თავისუფალი მიმოსვლის, საცხოვრებელი ადგილის თავისუფლად არჩევისა და საქართველოდან თავისუფ-

ლად გასვლის უფლება. იმავდროულად, საქართველოს კონსტიტუციის 34-ე მუხლის პირველი პუნქტით, კონსტიტუციაში მითითებული ადამიანის ძირითადი უფლებები, მათი შინაარსის გათვალისწინებით, ვრცელდება აგრეთვე იურიდიულ პირებზე. სწორედ მიმოსვლის თავისუფლების იურიდიული პირების მიმართ გავრცელების გამოხატულებაა „მეწარმეთა შესახებ“ კანონით გათვალისწინებული რედომიცილება, რაც საწარმოს თავისუფალ გადაადგილებას გულისხმობს საქართველოდან სხვა ქვეყანაში და პირიქით. ამასთან, ფიზიკური პირისგან განსხვავებით, იურიდიული პირის მიმართ ტერმინ „მიმოსვლის“ ნაცვლად უფრო უპრიანია, გამოვიყენოთ სწორედ ტერმინი „გადაადგილება“, რამდენადაც სიტყვა „მიმოსვლა“ უფრო ფიზიკურ პირს მიემატება, ვიდრე იურიდიულ პირს.

1.3. რედომიცილების არსი

ტერმინი „რედომიცილება“ ეტიმოლოგიურად წარმოსდგება ლათინური სიტყვიდან *domicilium*, რომელიც ქართულად საცხოვრებელ ადგილს, ადგილსამყოფელს ნიშნავს⁵ და თავსართისგან *re-*, რაც მოქმედების განახლების, გამეორების აღმნიშ-

3 Commission Staff Working Document Impact Assessment Accompanying the document Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive (EU) 2017/1132 as regards the use of digital tools and processes in company law and Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive (EU) 2017/1132 as regards cross-border conversions, mergers and divisions, SWD/2018/141 final-2018/0113 (COD). [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018SC0141&from=EN>> [წვდომის თარიღი 25 ოქტომბერი 2021].

* ევროპულ საკორპორაციო სამართალში საწარმოთა გადაადგილების თაობაზე იხ. ლაბარაშვილი, ლ., 2020. საწარმოთა გადაადგილების თავისუფლება ევროპულ საკორპორაციო სამართალში და მისი მნიშვნელობა ქართული საკორპორაციო სამართლისთვის. შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალი, 1, გვ.29-41.

4 Tax Havens and Development. NOU. Official Norwegian Reports, 2009.19. Oslo: Government Administration Services Information Management, გვ.15-16; 35-36.

5 WordSense Dictionary. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://www.wordsense.eu/domicilium/>> [წვდომის თარიღი 25 ოქტომბერი 2021].

ვნელია.⁶ შესაბამისად, რედომიცილება სიტყვასიტყვით შესაძლებელია განიმარტოს, როგორც ადგილსამყოფელის გადატანა, განახლება, შეცვლა. რედომიცილების მარეგლამენტირებელი ნორმა „მეწარმეთა შესახებ“ ახალ კანონში არის 77-ე მუხლი. ამ ნორმის პირველი და მე-3 პუნქტების მიხედვით, რედომიცილება გულისხმობს უცხო ქვეყნის საწარმოს რეგისტრაციის საქართველოში გადმოტანას ან საქართველოში რეგისტრირებული საწარმოს რეგისტრაციის უცხო ქვეყანაში გადატანას. ამდენად, რედომიცილება შესაძლებლობას იძლევა, ერთი მხრივ, საქართველოში რეგისტრირებული საწარმო „გამგზავროს“ სხვა ქვეყანაში, გახდეს ამ ქვეყნის „მოქალაქე“ და მეორე მხრივ, პირიქით, სხვა ქვეყანაში რეგისტრირებული საწარმო „წამოვიდეს“ ამ ქვეყნიდან საქართველოში და გახდეს საქართველოს „მოქალაქე“ კომპანია. საგულისხმოა, რომ ამ შემთხვევაში მხედველობაშია სხვა ქვეყნიდან საქართველოში ან საქართველოდან სხვა ქვეყანაში საწარმოს რეგისტრაციის გადატანა და არა საწარმოს ფილიალის გახსნა, შვილობილი კომპანიის დაფუძნება ან ფაქტობრივი ადგილსამყოფელის გადატანა. საწარმოს რეგისტრაციის გადატანა სხვა ქვეყანაში, თავის მხრივ, ნიშნავს საწარმოს ამოწერას რეგისტრაციის ქვეყნის სამეწარმეო რეესტრიდან (იგულისხმება სახელმწიფო რეესტრი), სადაც რეგისტრირდება მეწარმე სუბიექტი, საქართველოში – მეწარმეთა და არასამეწარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირების რეესტრი, ხოლო უცხო ქვეყანაში – ეკვივალენტური რეესტრი) ლიკვიდაციის გარეშე და იმავე საწარმოს რეგისტრაციას სხვა ქვეყნის შესაბამის რეესტრში.

„მეწარმეთა შესახებ“ ახალი კანონის 77-ე მუხლის პირველი პუნქტიდან გამომდინარე, რედომიცილების აუცილებელი ნიშანია მეწარმის საქმიანობის უწყვეტობის დაურღვევლობა. აღნიშნული გულისხმობს,

რომ რედომიცილების შედეგად მეწარმის სამართალსუბიექტობა, უფლებები და მოვალეობები ნარჩუნდება. სხვაგვარად, რედომიცილების საფუძველზე სხვა ქვეყანაში გადაადგილებული საწარმო წარმოადგენს თავდაპირველი, რედომიცილებამდელი საწარმოს უფლებამონაცვლეს, ანუ მისი უფლებებისა და მოვალეობების მემკვიდრეს.

ამდენად, მეწარმის რედომიცილებას ადგილი აქვს იმ შემთხვევაში, როდესაც საქართველოში რეგისტრირებული მეწარმე სუბიექტი ამოეწერება მეწარმეთა და არასამეწარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირების რეესტრიდან და რეგისტრირდება ეკვივალენტურ რეესტრში სხვა ქვეყანაში, ან უცხო ქვეყანაში რეგისტრირებული მეწარმე ამოეწერება ამ ქვეყნის შესაბამისი რეესტრიდან და რეგისტრირდება საქართველოში, რა დროსაც სხვა ქვეყანაში გადაადგილებული მეწარმე წარმოადგენს თავდაპირველი, რედომიცილებამდელი მეწარმე სუბიექტის უფლებამონაცვლეს.

საყურადღებო საკითხია, ერთი მხრივ, თუ, კონკრეტულად, რომელ უცხო ქვეყანაში შეიძლება ქართული საწარმოს რედომიცილება და მეორე მხრივ, შესაბამისად, რომელი უცხო ქვეყნიდანაა შესაძლებელი საქართველოში საწარმოს რედომიცილება. პირველ საკითხზე პასუხს იძლევა „მეწარმეთა შესახებ“ ახალი კანონის 77-ე მუხლის მე-3 პუნქტის „ა“ ქვეპუნქტი, რომლის თანახმად საქართველოში რეგისტრირებული მეწარმის რედომიცილება შესაძლებელია ნებისმიერ ქვეყანაში, რომელთანაც დადებული საერთაშორისო ხელშეკრულებით არ არის აკრძალული რედომიცილება (მდრ. 1994 წლის 28 ოქტომბრის „მეწარმეთა შესახებ“ კანონის მე-5⁷ მუხლის მე-3 პუნქტის „ა“ ქვეპუნქტი, სადაც ანალოგიური მოწესრიგებაა). რაც შეეხება საკითხს, თუ რომელი უცხო ქვეყნიდანაა შესაძლებელი საქართველოში მეწარმე სუბიექტის რედომიცილება,

6 უცხო სიტყვათა ლექსიკონი, 1973. თბილისი: „განათლება“, გვ. 347.

კანონი არც ამასთან დაკავშირებით შეიცავს რაიმე შეზღუდვას. ნაცვალგების პრინციპიდან⁷ გამომდინარე, ამ შემთხვევაში უნდა გამოირიცხოს ის ქვეყანა, რომელიც ქართულ კომპანიებს აუკრძალავს რედომიცილებას.

1.4. რედომიცილების სუბიექტი

„მეწარმეთა შესახებ“ კანონის 77-ე მუხლი რედომიცილების სუბიექტად განსაზღვრავს მეწარმეს, რომელიც რეგისტრირებულია საქართველოში ან უცხო ქვეყანაში. მოცემულ შემთხვევაში, ერთი მხრივ, საყურადღებოა, თუ რა იგულისხმება საქართველოში რეგისტრირებული მეწარმის ცნებაში – ყველა ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმის მეწარმე სუბიექტი, ინდივიდუალური მეწარმის ჩათვლით, თუ მხოლოდ სამეწარმეო იურიდიული პირი. მეორე მხრივ, ასევე საყურადღებოა, თუ რა იგულისხმება უცხო ქვეყანაში რეგისტრირებული მეწარმის ცნებაში.

„მეწარმეთა შესახებ“ ახალი კანონი მეწარმის ცნებაში სამეწარმეო საზოგადოებებთან ერთად ინდივიდუალურ მეწარმესაც მოიაზრებს (მაგ., მუხ.1.1, მუხ.2). მიუხედავად ამისა, 77-ე მუხლის ანალიზიდან გამომდინარე, რედომიცილება შეეხება მხოლოდ სამეწარმეო საზოგადოებებს, ანუ კომერციულ (სამეწარმეო) იურიდიულ პირებს. აღნიშნული დასკვნის გამოტანის

შესაძლებლობას იძლევა, ერთი მხრივ, მუხლის სახელწოდება („სამეწარმეო საზოგადოების რედომიცილება“), მეორე მხრივ, აღნიშნული მუხლის მე-4 პუნქტი, რომლის თანახმად, რედომიცილებაზე ვრცელდება სამეწარმეო საზოგადოების რეორგანიზაციის მარეგულირებელი ნორმები. თავის მხრივ, ამავე კანონის VIII თავი, რომელიც რეორგანიზაციას არეგულირებს, მხოლოდ სამეწარმეო საზოგადოებებზე ვრცელდება. ამდენად, საქართველოდან რედომიცილების შესაძლებლობით სარგებლობენ მხოლოდ სამეწარმეო (კომერციული) იურიდიული პირები (სამეწარმეო საზოგადოებები).

ევროპული საკორპორაციო სამართლის მოწესრიგებას თუ შევადარებთ ამ საკითხს, საგულისხმოა, რომ საწარმოთა გადაადგილების თავისუფლებით მოსარგებლე საწარმოს ტერმინი, ევროპული კავშირის ფუნქციონირების შესახებ ხელშეკრულების 49-ე მუხლის მე-2 აბზაციდან და 54-ე მუხლიდან გამომდინარე, გულისხმობს სამოქალაქო სამართლისა და საკორპორაციო სამართლის გაერთიანებებს, გარდა არაკომერციული იურიდიული პირებისა, ასევე საჯარო სამართლის იურიდიულ პირებს.⁸ ნიშანდობლივია, რომ ევროპულ პრაქტიკაში გადაადგილების თავისუფლებას, ძირითადად, მეწარმე სუბიექტები მიმართავენ, რომელთა შორის შპს-ები სჭარბობენ.⁹

რაც შეეხება საკითხს, თუ რომელი სუბიექტი იგულისხმება უცხო ქვეყანაში რეგისტრირებული მეწარმის ცნებაში „მეწარმეთა შესახებ“ ახალი კანონის 77-ე მუხლის

7 ალექსიძე, ლ., 2010. თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი. თბილისი: გამომცემლობა „თბილისი“, გვ. 207-208.

8 Dorresteyn, A., Monteiro, T., Teichmann, Ch. and Werlauff, E., 2009. European Corporate Law. Austin, Boston, Chicago, New York, The Netherlands: Wolters Kluwer, გვ. 32.

9 Commission Staff Working Document Impact Assessment Accompanying the document Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive (EU) 2017/1132 as regards the use of digital tools and processes in company law and Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive (EU) 2017/1132 as regards cross-border conversions, mergers and divisions, SWD/2018/141 final-2018/0113 (COD). [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018SC0141&from=EN>> [წვდომის თარიღი 25 ოქტომბერი 2021].

მიხედვით, ამასთან დაკავშირებით ასევე საფიქრებელია, რომ მასში მოიპოვება სხვა ქვეყნების მხოლოდ სამეწარმეო საზოგადოებები და არა, მაგალითად, სხვა მეწარმე სუბიექტები ან არაკომერციული (არასამეწარმეო) იურიდიული პირები, რამდენადაც 77-ე მუხლის სათაური მხოლოდ სამეწარმეო საზოგადოებებს მიემართება.

საქართველოში საწარმოს რედომიცილებასთან დაკავშირებით ასევე საყურადღებოა შემდეგი საკითხი – რომელი სამართლებრივი ფორმით უნდა დარეგისტრირდეს საქართველოში რედომიცილებული უცხო ქვეყნის კომპანია? ეს საკითხი მარტივად წყდება იმ შემთხვევაში, როდესაც საქართველოში რედომიცილებულ საწარმოს აქვს იგივე სამართლებრივი ფორმა, რომელსაც ქართული საკორპორაციო სამართალი ითვალისწინებს: სოლიდარული პასუხისმგებლობის საზოგადოება, კომანდიტური საზოგადოება, შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება, სააქციო საზოგადოება, კოოპერატივი. თუმცა, შესაძლებელია, უცხოურ კომპანიას ჰქონდეს ისეთი სამართლებრივი ფორმა, რომელსაც ქართული სამართალი არ იცნობს. საგულისხმოა, რომ ქართულ საკორპორაციო სამართალში მოქმედებს მეწარმე სუბიექტების ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმების ამომწურავი ჩამონათვალის დამდგენი პრინციპი – *numerus clausus*.¹⁰ სწორედ ამიტომ, „მეწარმეთა შესახებ“ ახალი კანონის 77-ე მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად, საქართველოში რედომიცილებული მეწარმე შესაძლებელია დარეგისტრირდეს მხოლოდ საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული სამართლებრი-

ვი ფორმით. ამდენად, უცხოური საწარმო უნდა მოერგოს ქართული საკორპორაციო სამართალით შემოთავაზებულ სამეწარმეო საზოგადოებების ფორმებს და ფაქტობრივად, ამ შემთხვევაში ადგილი ექნება უცხო ქვეყნის კომპანიის გარდაქმნას ქართულ ორგანიზაციულ-სამართლებრივ ფორმად. ნიშანდობლივია, რომ გარდაქმნას აქვს ადგილი იმ შემთხვევაშიც, როდესაც ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმა იდენტურია, მაგალითად, უცხოური შპს ახდენს რედომიცილებას საქართველოში, რადგან ამ შემთხვევაში უცხოური შპს გარდაიქმნება ქართულ საწარმოდ. ამიტომაც არის, რომ რედომიცილებას სხვაგვარად საწარმოს საერთაშორისო გარდაქმნასაც (Cross-border conversion of a company) უწოდებენ.¹¹

ამდენად, რედომიცილების სუბიექტთან დაკავშირებით ახალი „მეწარმეთა შესახებ“ კანონის 77-ე მუხლის რეგლამენტაცია 1994 წლის 28 ოქტომბრის „მეწარმეთა შესახებ“ კანონის მე-5⁷ მუხლის რეგლამენტაციის მსგავსია, იმ განსხვავებით, რომ ახალი კანონის 77-ე მუხლში სათაურშივე გამოტანილი ამ ურთიერთობის სუბიექტი, რაც აღსაქმელად უფრო მკაფიოს ხდის ამ საკითხს.

1.5. საწარმოს გადაადგილების სხვა ფორმები

რედომიცილება საწარმოს გადაადგილების ფორმაა, თუმცა არა ერთადერთი. საწარმოთა გადაადგილების თავისუფლება შესაძლებელია ასევე განხორციელდეს

10 ჭანტურია, ლ. და ნინიძე, თ., 2002. მეწარმეთა შესახებ კანონის კომენტარი. თბილისი: „სამართალი“, გვ. 13.

11 მართლმსაჯულების ევროპული სასამართლოს 2017 წლის 25 ოქტომბრის გადაწყვეტილება საქმეზე Polbud-Wukonawstwo(საქმის ნომერი C-106/16) [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=195941&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=982166>> [წვდომის თარიღი 25 ოქტომბერი 2021].

საწარმოს ფაქტობრივი გადაადგილების მეშვეობით, რომელიც ერთ ქვეყანაში რეგისტრირებული საწარმოს მიერ სხვა ქვეყანაში საქმიანობის განხორციელებას, ფაქტობრივი ადგილსამყოფელის დაფუძნებას ნიშნავს.¹² ამ შემთხვევაში საწარმო იურიდიულ მისამართს ინარჩუნებს რეგისტრაციის ქვეყანაში, ხოლო სინამდვილეში საქმიანობს სხვა ქვეყნის მისამართზე.¹³ რედომიცილებისას ადგილი აქვს სწორედ რეგისტრირებული იურიდიული მისამართის და არა ფაქტობრივი ადგილსამყოფელის გადატანას. აღნიშნული გულისხმობს, რომ ქართული საწარმოს რედომიცილების შემთხვევაში საწარმო ამოირიცხება საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტოს მეწარმეთა და არასამეწარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირების რეესტრიდან და რეგისტრირდება სხვა ქვეყნის ეკვივალენტურ რეესტრში ან, პირიქით, უცხო ქვეყნის საწარმოს რედომიცილების შემთხვევაში ეს საწარმო ამოირიცხება სხვა ქვეყნის შესაბამისი რეესტრიდან და რეგისტრირდება საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტოს მეწარმეთა და არასამეწარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირების რეესტრში.

ევროპული საკორპორაციო სამართალი როგორც საწარმოს ფაქტობრივი ადგილსამყოფელის, ისე რეგისტრირებული მისამართის გადატანას მიაკუთვნებს ე.წ. პირველად დაფუძნებას.¹⁴ ასევე, მისი მიხედვით საწარმოთა გადაადგილების თავისუფლება შესაძლებელია განხორციელდეს ე.წ. მეორადი დაფუძნების მეშვეობით,¹⁵ მას მიეკუთვნება ერთ წევრ სახელმწიფოში რეგისტრირებული საწარმოს მიერ სხვა წევრ ქვეყანაში ფილიალის, წარმომადგენლობის ან შვილობილი კომპანიის შექმნა,¹⁶ რომლებიც ასევე საწარმოს გადაადგილე-

ბის ფორმებია. პირველადი დაფუძნებისგან განსხვავებით, ამ შემთხვევაში საწარმო არ ემიგრირებს და რჩება დაფუძნების ქვეყნის „მოქალაქედ“, მხოლოდ აფართოებს თავისი საქმიანობის არეალს სხვა ქვეყანაში თავისი წარმომადგენელი სტრუქტურული ერთეულის გახსნით (ფილიალი, წარმომადგენლობა), ან სხვა ქვეყანაში აარსებს შვილობილ საწარმოს.

2. რედომიცილების დამაბრკოლებელი ბარემოებები

„მეწარმეთა შესახებ“ ახალი კანონის 77-ე მუხლის მე-3 პუნქტი განსაზღვრავს რედომიცილების დამაბრკოლებელ გარემოებებს, რომელთა არსებობისას დაუშვებელია საწარმოს გადაადგილება. გასამიჯნია, ერთი მხრივ, საქართველოში რეგისტრირებული საწარმოს რედომიცილების დამაბრკოლებელი გარემოებები და მეორე მხრივ, უცხო ქვეყანაში რეგისტრირებული საწარმოს საქართველოში რედომიცილების დამაბრკოლებელი გარემოებები.

2.1. საქართველოში რეგისტრირებული საწარმოს რედომიცილების დამაბრკოლებელი ბარემოებები

„მეწარმეთა შესახებ“ ახალი კანონის 77-ე მუხლის მე-3 პუნქტის „ა“, „ბ“ და „გ“ ქვეპუნქტებიდან გამომდინარე, საქართველოში რეგისტრირებული საწარმოს რედომიცილება უცხო ქვეყანაში დაუშვებელია,

12 იქვე. გვ. 32.

13 იქვე. გვ. 32-33.

14 იქვე. გვ. 32-33.

15 Edwards, V., 1999. EC Company Law. New York: Oxford University Press Inc., გვ. 342.

16 იქვე. გვ. 342.

თუკი ერთ-ერთ შემდეგ გარემოებას აქვს ადგილი:

- იმ ქვეყანასთან საქართველოს მიერ დადებული საერთაშორისო ხელშეკრულებით, სადაც ქართული კომპანია ახდენს რეგისტრაციის გადატანას, აკრძალულია მეწარმის რედომიცილება;
- მეწარმის წინააღმდეგ საქართველოში მიმდინარეობს სასამართლო დავა;
- მეწარმის წინააღმდეგ საქართველოში მიმდინარეობს სისხლის სამართლის საქმის წარმოება;
- მეწარმის წინააღმდეგ საქართველოში მიმდინარეობს გადახდისუნარიანობის საქმის წარმოება;
- რედომიცილების მომენტში მეწარმეს საქართველოს საგადასახადო ორგანოების მიმართ გააჩნია საგადასახადო დავალიანება.

ამ შემთხვევაშიც ახალი „მეწარმეთა შესახებ“ კანონის 77-ე მუხლის რეგლამენტაცია 1994 წლის 28 ოქტომბრის „მეწარმეთა შესახებ“ კანონის მე-5⁷ მუხლის რეგლამენტაციის მსგავსია, კერძოდ, რედომიცილების განხორციელების მსგავს დამაბრკოლებელ გარემოებებს ითვალისწინებს 1994 წლის 28 ოქტომბრის „მეწარმეთა შესახებ“ კანონის მე-5⁷ მუხლის მე-3 პუნქტის „ა“, „ბ“ და „გ“ ქვეპუნქტები.

ნათელია, რომ კანონმდებელი, ერთი მხრივ, პატივს სცემს სხვა ქვეყანასთან დადებულ საერთაშორისო ხელშეკრულებას, რომელიც კრძალავს ქართული მეწარმე სუბიექტის რედომიცილებას ამ ქვეყანაში. მეორე მხრივ, კანონმდებელი იცავს კრედიტორებისა და მესამე პირების ინტერესებს, რათა რედომიცილება არ იქნეს გამოყენებული, როგორც კომპანიის „გაქცევა“ პასუხისმგებლობისგან. მართალია, რედომიცილების შემდგომ მეწარმე ინარჩუნებს უფლებებსა და მოვალეობებს და ამ შემთხვევაშიც შეიძლება მის მიმართ

შესაბამისი წარმოების განხორციელება, თუმცა სხვა ქვეყანაში მეწარმის ემიგრაცია გარკვეულად ართულებს და ხარჯიანს ხდის მასთან სამართლებრივ ურთიერთობებს. ამიტომ არის, რომ, კანონის მოთხოვნიდან გამომდინარე, კომპანიას ეკრძალება რედომიცილება, თუკი მის წინააღმდეგ საქართველოში მიმდინარეობს სასამართლო დავა. ამ შემთხვევაში მხედველობაშია როგორც სამოქალაქო, ისე ადმინისტრაციული სამართალწარმოებით მიმდინარე დავა. ამასთან, ნიშანდობლივია, რომ სამოქალაქო და ადმინისტრაციულ დავაში აღნიშნული მეწარმე უნდა მონაწილეობდეს მოპასუხის პროცესუალური სტატუსით, რადგან ზემოაღნიშნული ნორმა ითხოვს საწარმოს წინააღმდეგ დავის წარმოებას, ხოლო მხარე, რომლის წინააღმდეგაც დავა წარმოებს, სწორედ მოპასუხეა. ამდენად, დავები, სადაც კომპანია არის მოსარჩელე, კანონის აღნიშნული ნორმიდან გამომდინარე, არ უნდა იყოს რედომიცილებისთვის ხელის შემშლელი, აქ კომპანია თავად გადაწყვეტს, მოახდინოს თუ არა რედომიცილება დავის დასრულებამდე. დავის გაგრძელების შესაძლებლობა რედომიცილებულ კომპანიას არ ეკარგება, იგი დავას გააგრძელებს რედომიცილებამდელი კომპანიის, ანუ მოსარჩელის საპროცესო უფლებამონაცვლედ, რადგან, როგორც აღინიშნა, რედომიცილება რეორგანიზაციის სამართლებრივ შედეგებს წარმოშობს, ე.ი. კომპანიათა უფლებამონაცვლეობა დასაშვები ხდება სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 92-ე მუხლის პირველი ნაწილის საფუძველზე. ცალკეა გამოყოფილი საწარმოს წინააღმდეგ სისხლის სამართლის წარმოების მიმდინარეობა, რაც ასევე რედომიცილების დამაბრკოლებელი გარემოებაა. ასევე ცალკეა გამოყოფილი სახელმწიფოს, როგორც კრედიტორის ფისკალური ინტერესები.

2.2. სხვა ქვეყანაში რეგისტრირებული საწარმოს საქართველოში რედომიცილების დამაბრკოლებელი გარემოებები

„მეწარმეთა შესახებ“ ახალი კანონის 77-ე მუხლის მე-3 პუნქტის „ა“ ქვეპუნქტი გამოჰყოფს სხვა ქვეყანაში რეგისტრირებული საწარმოს საქართველოში რედომიცილების ერთადერთ დამაბრკოლებელ გარემოებას – როდესაც ამ ქვეყანასთან დადებული საერთაშორისო ხელშეკრულებით აკრძალულია მეწარმის რედომიცილება. თუმცა, ასევე ნათელია, რომ მეწარმე, რომელიც საქართველოში გადაწყვეტს რედომიცილებას, უნდა აკმაყოფილებდეს შესაბამისი უცხო ქვეყნის კანონმდებლობით დადგენილ რედომიცილების მოთხოვნებს, საიდანაც საქართველოში ემიგრირებს. ამ საკითხზეც ახალი „მეწარმეთა შესახებ“ კანონის 77-ე მუხლის რეგლამენტაცია 1994 წლის 28 ოქტომბრის „მეწარმეთა შესახებ“ კანონის მე-5⁷ მუხლის მე-3 პუნქტის „ა“ ქვეპუნქტის რეგლამენტაციის მსგავსია.

3. რედომიცილების პროცესი

„მეწარმეთა შესახებ“ ახალი კანონი, 1994 წლის 28 ოქტომბრის კანონის მსგავსად, არ შეიცავს რედომიცილების განხორციელების პროცედურული საკითხების კონკრეტულ მოწესრიგებას. ამ საკითხების განსაზღვრას ახალი კანონის 77-ე მუხლის მე-5 პუნქტი ითვალისწინებს „მეწარმეთა და არასამეწარმეო (არაკომერციული) იურიდიულ პირთა რეგისტრაციის შესახებ“ იუსტიციის მინისტრის ბრძანებით დამტკიცებული ინსტრუქციით, რომელშიც ამ საკითხზე შესაბამისი ცვლილებები ჯერ-ჯერობით შეტანილი არ არის. 1994 წლის

28 ოქტომბრის კანონის მე-5⁷ მუხლის მე-5 პუნქტი ამ საკითხების განსაზღვრას ითვალისწინებდა მთავრობის დადგენილების მიერ, რომელიც დღემდე არ არის მიღებული.

არც ახალი კანონის გარდამავალ დებულებებშია აღნიშნული ინსტრუქციაში შესაბამისი ცვლილებების შეტანის კონკრეტული თარიღი. თუმცა, ახალი კანონი, 1994 წლის კანონის მსგავსად, იძლევა ორიენტირს, რის საფუძველზეც რედომიცილების პროცესის ძირითადი ეტაპების გამოკვეთა შესაძლებელია. კერძოდ, რედომიცილების პროცესისთვის ნათელის მოსაფენად ამოსავალია ის გარემოება, რომ რედომიცილება არის რეორგანიზაციის ერთ-ერთი ფორმის – გარდაქმნის გამოვლინება. სწორედ ამის გათვალისწინებით, ქართული კომპანიების რედომიცილების პროცედურისთვის მეტ-ნაკლებად ნათელის მოსაფენად სწორედ გარდაქმნის პროცედურა არის მხედველობაში მისაღები.

„მეწარმეთა შესახებ“ ახალი კანონის 60-64-ე მუხლები გამოჰყოფს სამეწარმეო საზოგადოების რეორგანიზაციის პროცესის შემდეგ ძირითად ეტაპებს:

- პარტნიორთა საერთო კრების გადაწყვეტილების მიღება საზოგადოების რეორგანიზაციის შესახებ (მუხ.60-61);
- აღნიშნული გადაწყვეტილების გამოქვეყნება (მუხ.63);
- აღნიშნული გადაწყვეტილების რეგისტრაცია სამეწარმეო რეესტრში (მუხ.64).

სწორედ ამ ეტაპების დაცვაა საჭირო საწარმოს რედომიცილების შემთხვევაშიც, რა თქმა უნდა, რედომიცილების სპეციფიკის გათვალისწინებით.

„მეწარმეთა შესახებ“ ახალი კანონის 77-ე მუხლის მე-5 პუნქტი ითვალისწინებს რედომიცილების კონკრეტული წესისა და პირობების განსაზღვრას „მეწარმეთა და არასამეწარმეო (არაკომერციული) იურიდი-

ულ პირთა რეგისტრაციის შესახებ“ იუსტიციის მინისტრის ბრძანებით დამტკიცებული ინსტრუქციით, რომელშიც ამ საკითხზე შესაბამისი ცვლილებები ჯერჯერობით შეტანილი არ არის. შესაძლებელია თუ არა, ინსტრუქციაში შესაბამისი რეგლამენტაციის არარსებობის მიუხედავად, რედომიცილების პრაქტიკაში განხორციელება? ამ კითხვას დადებითი პასუხი უნდა გაეცეს. „ნორმატიული აქტების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის 22-ე მუხლის მე-10 პუნქტის თანახმად, საკანონმდებლო აქტს აქვს პირდაპირი მოქმედების ძალა, მიუხედავად იმისა, მიღებულია (გამოცემულია) თუ არა მის შესასრულებლად კანონქვემდებარე აქტი, თუ თავად საკანონმდებლო აქტით სხვა რამ არ არის დადგენილი. ასევე, ამავე ორგანული კანონის 22-ე მუხლის მე-11 პუნქტის თანახმად დაუშვებელია საკანონმდებლო აქტით დადგენილი ნორმის შესრულებაზე უარის თქმა იმ მოტივით, რომ მის შესასრულებლად მიღებული (გამოცემული) არ არის შესაბამისი კანონქვემდებარე აქტი, თუ თვით ამ საკანონმდებლო აქტით სხვა რამ არ არის დადგენილი. „მეწარმეთა შესახებ“ ახალი კანონით არ არის დადგენილი, რომ ინსტრუქციაში შესაბამისი ცვლილებების განხორციელებამდე არ მოხდეს სამეწარმეო საზოგადოების რედომიცილება.

საგულისხმოა, რომ ახალი კანონი რეორგანიზაციის პროცესში განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევს კომპანიის კრედიტორების, პარტნიორების ინტერესების დაცვას, რაც რედომიცილების მიმართაც ვრცელდება (მუხ.74-75). კრედიტორებს უფლება

აქვთ, მოითხოვონ თავიანთი მოთხოვნების უზრუნველყოფა (მუხ.74), პარტნიორთათვის, რომლებმაც მხარი არ დაუჭირეს რეორგანიზაციას, უზრუნველყოფილია წილის გამოსყიდვა კომპანიის მიერ სათანადო კომპენსაციის გადახდის გზით (მუხ.75). კომპანიის თანამშრომელთა მიმართ, ასევე გასათვალისწინებელია მათი უფლებების დაცვის შესაბამისი გარანტიების შემოღება.

ეს საკითხები მსგავსია ევროპულ საკორპორაციო სამართალში საწარმოთა გადაადგილების თავისუფლების პროცედურული საკითხებისა და ამ შემთხვევაში სანიმუშო მოწესრიგების მაგალითებად შესაძლებელია გამოდგეს სწორედ ევროპული საკორპორაციო სამართლის გამოცდილება, მე-14 დირექტივის პროექტი, ევროკომისიის ახალი წინადადება.¹⁷

საგულისხმოა, რომ რედომიცილების შემთხვევებს პრაქტიკაში ჯერჯერობით არ აქვს ადგილი, საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტოს სტატისტიკურ მონაცემებში რედომიცილების მაჩვენებლები არ არის.¹⁸ გარდა საგადასახადო-საინვესტიციო გარემოს ფაქტორისა, უცხოური კომპანიების ინტერესის არარსებობა რედომიცილების მიმართ ალბათ უნდა აიხსნას იმით, რომ საქართველოში ახალი კომპანიის ან ფილიალის დაფუძნება უფრო მიმზიდველია დაფუძნების სიმარტივის გამო, ვიდრე რედომიცილება, რომელიც უფრო რთული და არც თუ ისე ცხადი პროცედურაა. თუმცა ისიც არ გამოირიცხება, რომ უცხოური კომპანია რიგ შემთხვევაში საქართველოში ფილიალის დაფუძნებისას, ფაქტობრივად, საქართველოში გადაადგილებას ახდენდეს ფაქტო-

17 Commission Staff Working Document Impact Assessment Accompanying the document Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive (EU) 2017/1132 as regards the use of digital tools and processes in company law and Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive (EU) 2017/1132 as regards cross-border conversions, mergers and divisions, SWD/2018/141 final-2018/0113 (COD). [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018SC0141&from=EN>> [წვდომის თარიღი 25 ოქტომბერი 2021].

18 ბიზნესის სტატისტიკა. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://napr.gov.ge/p/1988>> [წვდომის თარიღი 25 ოქტომბერი 2021].

ბრივი ადგილსამყოფელის გადატანის მეშვეობით. მართლმსაჯულების ევროპული სასამართლოს პრაქტიკაში მსგავს შემთხვევას ადგილი ჰქონდა Centros-ის საქმეზე.¹⁹

4. რედომიცილების სამართლებრივი შედეგი

რედომიცილების სამართლებრივი შედეგები „მეწარმეთა შესახებ“ ახალი კანონის 77-ე მუხლის პირველი და მე-4 პუნქტებიდან გამომდინარეობს და რომელიც 1994 წლის 28 ოქტომბრის „მეწარმეთა შესახებ“ კანონის მე-5⁷ მუხლის პირველი და მე-4 პუნქტების მოწესრიგების ანალოგიურია. 77-ე მუხლის მე-4 პუნქტის თანახმად, საქართველოში რეგისტრირებული საწარმოს რედომიცილება არის საწარმოს რეორგანიზაციის ტოლფასი. ეს ნორმა ხაზს უსვამს რედომიცილების ძირითად სამართლებრივ შედეგს – იგი იწვევს საწარმოს რეორგანიზაციას და არა ლიკვიდაციას და შესაბამისად, რედომიცილებაც სწორედ რეორგანიზაციის სამართლებრივ შედეგებს წარმოშობს, კერძოდ, საწარმოთა უფლებამონაცვლებას. რედომიცილებული საწარმო მიიჩნევა რედომიცილებამდე არსებული კომპანიის უფლებამონაცვლედ და გადაეცემა მისი უფლება-მოვალეობები. უფლება-მოვალეობების მემკვიდრეობითობაზე მიუთითებს კანონის 77-ე მუხლის პირველი პუნქტიც, რომელიც რედომიცილების საწარმოს უწყვეტობის დაურღვევლად განხორციელებას ადგენს.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, შესაძლებელია ჩამოყალიბდეს რედომიცილების დეფინიცია, კერძოდ, რედომიცილება შესაძლებელია განისაზღვროს,

როგორც მეწარმე სუბიექტის საერთაშორისო გარდაქმნა, რომელიც გულისხმობს საქართველოში რეგისტრირებული სამეწარმეო საზოგადოების გარდაქმნას სხვა ქვეყნის მეწარმე სუბიექტად ამ ქვეყანაში რეგისტრაციის გადატანის გზით, ან უცხო ქვეყნის საწარმოს გარდაქმნას ქართულ სამეწარმეო საზოგადოებად საქართველოში რეგისტრაციის გადმოტანის გზით, რის შედეგადაც რედომიცილებული მეწარმე სუბიექტი წარმოადგენს რედომიცილებამდელი საწარმოს უფლებამონაცვლეს.

დასკვნა

„მეწარმეთა შესახებ“ 2021 წლის 2 აგვისტოს ახალი კანონით რედომიცილება რეგლამენტირებულია 1994 წლის 28 ოქტომბრის „მეწარმეთა შესახებ“ კანონის მსგავსად. კერძოდ, მსგავსია რედომიცილების შინაარსი, მისი განხორციელების პროცესი, სამართლებრივი შედეგები. საგულისხმოა, რომ პრაქტიკაში რედომიცილების განხორციელება დღემდე ვერ ხერხდება, რის ერთ-ერთი ხელის შემშლელ სამართლებრივ გარემოებად შესაძლებელია მიჩნეულ იქნეს მისი განხორციელების მკაფიო პროცედურის არარსებობა. სტატიის მიზანი არ ყოფილა რედომიცილებასთან დაკავშირებული სხვა საკითხების ანალიზი, როგორცაა, მაგალითად, საგადასახადო დაბეგვრისა და საინვესტიციო საქმიანობის საკითხები, თუმცა, აღსანიშნავია, რომ ზოგადად შეღავათიანი დაბეგვრის რეჟიმი და მიმზიდველი საინვესტიციო გარემო ქვეყანაში საწარმოს რედომიცილების განხორციელების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ხელშემწყობი ფაქტორია. გარდა ამისა,

19 მართლმსაჯულების ევროპული სასამართლოს 1999 წლის 9 მარტის გადაწყვეტილება საქმეზე Centros Ltd v Erhervs-og Selskabsstyrelsen (საქმის ნომერი C-212/97). [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=44462&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=875653>> [წვდომის თარიღი 25 ოქტომბერი 2021].

უცხოური კომპანიების ნაკლები ინტერესი რედომიცილების მიმართ ალბათ უნდა აიხსნას იმითაც, რომ საქართველოში ახალი კომპანიის დაფუძნება ან ფილიალის გახსნა უფრო მიმზიდველია დაფუძნების სიმარტივის გამო, ვიდრე რედომიცილება, რომელიც გაცილებით რთული პროცედურაა. სამომავლო ამოცანაა რედომიცილების სამართლებრივი ჩარჩოს გაძლიერება, კერძოდ, რედომიცილების განხორციელების

მკაფიო წესისა და პირობების მომწესრიგებელი კანონქვემდებარე აქტის მიღება, რომელიც ახალმა მეწარმეთა შესახებ კანონმა საქართველოს იუსტიციის მინისტრის ბრძანებით დამტკიცებული ინსტრუქციის ფორმით განსაზღვრა. ასევე მნიშვნელოვანია კომპანიის თანამშრომელთა მიმართ მათი უფლებების დაცვის შესაბამისი გარანტიების შემოღება რედომიცილების შემთხვევაში.

ბიბლიოგრაფია:

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ალექსიძე, ლ., 2010. თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი. თბილისი: გამომცემლობა „თბილისი“.
2. ბიზნესის სტატისტიკა. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://napr.gov.ge/p/1988>> [წვდომის თარიღი 25 ოქტომბერი 2021].
3. კრააკმანი, რ. და სხვები, 2019. საკორპორაციო სამართლის ანატომია. თბილისი: GIZ-ის გამოცემა.
4. ლაზარაშვილი, ლ., 2020. საწარმოთა გადაადგილების თავისუფლება ევროპულ საკორპორაციო სამართალში და მისი მნიშვნელობა ქართული საკორპორაციო სამართლისთვის. შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალი, 1, გვ. 29-41.
5. უცხო სიტყვათა ლექსიკონი, 1973. თბილისი: „განათლება“, გვ. 347.
6. ჭანტურია, ლ. და ნინიძე, თ., 2002. მეწარმეთა შესახებ კანონის კომენტარი. თბილისი: გამომცემლობა „სამართალი“.
7. Commission Staff Working Document Impact Assessment Accompanying the document Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive (EU) 2017/1132 as regards the use of digital tools and processes in company law and Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive (EU) 2017/1132 as regards cross-border conversions, mergers and divisions, SWD/2018/141 final-2018/0113 (COD). [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <https://eur-lex.europa.eu/legal_content/EN/

- <[TXT/PDF/?uri=CELEX:52018SC0141&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal_content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018SC0141&from=EN)> [წვდომის თარიღი 25 ოქტომბერი, 2021].
8. Dorresteyn, A., Monteiro, T., Teichmann, Ch. and Werlauff, E., 2009. European Corporate Law. Austin, Boston, Chicago, New York, The Netherlands: Wolters Kluwer.
9. Edwards, V., 1999. EC Company Law. New York: Oxford University Press Inc.
10. Tax Havens and Development. NOU. Official Norwegian Reports, 2009. Oslo: Government Administration Services Information Management.
11. WordSense Dictionary. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://www.wordsense.eu/domicilium/>> [წვდომის თარიღი 25 ოქტომბერი 2021].

ნორმატიული მასალა:

1. საქართველოს კანონი „მეწარმეთა შესახებ“, 1994 წლის 28 ოქტომბერი. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/28408?publication=70>> [წვდომის თარიღი 25 ოქტომბერი 2021].
2. საქართველოს კანონი „მეწარმეთა შესახებ“, 2021 წლის 2 აგვისტო. [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/5230186?publication=0#DOCUMENT:1>> [წვდომის თარიღი 25 ოქტომბერი 2021].

სასამართლო პრაქტიკა:

1. მართლმსაჯულების ევროპული სასამართლოს 1999 წლის 9 მარტის გადაწყვეტილება საქმეზე Centros Ltd v Erhervs-og Selskabsstyrelsen (საქმის ნომერი C-212/97). [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=44462&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=875653>> [წვდომის თარიღი 25 ოქტომბერი 2021].
2. მართლმსაჯულების ევროპული სასამართლოს 2017 წლის 25 ოქტომბრის გადაწყვეტილება საქმეზე Polbud-Wukonawstwo (საქმის ნომერი C-106/16). [ინტერნეტი] ხელმისაწვდომია: <<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=195941&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=982166>> [წვდომის თარიღი 25 ოქტომბერი 2021].

Bibliography:**Used Literature:**

1. Aleksidze, L., 2010. Contemporary International Law. Tbilisi: Publishing House, Tbilisi. (in Georgian)
2. Business Statistics. [online] Available at: <<https://napr.gov.ge/p/1988>> [Accessed 25 October 2021]. (in Georgian)
3. Kraakman, R., Armour, J. and others, 2019. Anatomy of Corporate Law. Tbilisi: GIZ Edition. (in Georgian)
4. Lazarashvili, L., 2020. Freedom of movement of enterprises in European Corporate Law and its importance for Georgian Corporate Law. Georgian-German Journal of Comparative Law. 1, pp. 29-41. (in Georgian)
5. Dictionary of Foreign Words, 1973. Tbilisi: "Ganatleba". (in Georgian)
6. Chanturia, L. and Ninidze, T., 2002. Commentary on the Law on Entrepreneurs. Tbilisi: Publishing House "Law". (in Georgian)
7. Commission Staff Working Document Impact Assessment Accompanying the document Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive (EU) 2017/1132 as regards the use of digital tools

- and processes in company law and Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive (EU) 2017/1132 as regards cross-border conversions, mergers and divisions, SWD/2018/141 final-2018/0113 (COD). [online] Available at: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018SC0141&from=EN>> [Accessed 25 October 2021]. (in English)
8. Dorresteyn, A., Monteiro, T., Teichmann, Ch. and Werlauff, E., 2009. European Corporate Law. Austin, Boston, Chicago, New York, The Netherlands: Wolters Kluwer. (in English)
9. Edwards, V., 2003. EC Company Law. Third edition. New York: Oxford University Press Inc. (in English)
10. Tax Havens and Development. NOU. Official Norwegian Reports, 2009:19. Oslo: Government Administration Services Information Management. (in English)
11. WordSense Dictionary. [online] Available at: <<https://www.wordsense.eu/domicilium/>> [Accessed 25 October 2021]. (in English)

Normative Materials:

1. Law of Georgia on Entrepreneurs of October 28, 1994. [online] Available at: <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/28408?publication=70>> [Accessed 25 October 2021]. (in Georgian)
2. Law of Georgia on Entrepreneurs of August 2, 2021. [online] Available at: <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/5230186?publication=0#DOCUMENT:1>> [Accessed 25 October 2021]. (in Georgian)

Judicial Practice:

1. CJEU Case C-212/97, Centros Ltd v Erhervs-og Selskabsstyrelsen. [online] Available at: <<https://curia.europa.eu/juris/show-Pdf.jsf?text=&docid=44462&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=875653>> [Accessed 25 October 2021]. (in English)
2. CJEU Case C-106/16, Polbud-Wukonawstwo. [online] Available at: <<https://curia.europa.eu/juris/document/>

[document.jsf?text=&docid=195941&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=-first&part=1&cid=982166](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018SC0141&from=EN)> [Accessed 25 October 2021]. (in English)

References:

1. Kraakman, Reiner, Armour, John and others, 2019. Anatomy of Corporate Law. Tbilisi: GIZ Edition, p. 32. (in Georgian)
2. Ibid. p. 33.
3. Commission Staff Working Document Impact Assessment Accompanying the document Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive (EU) 2017/1132 as regards the use of digital tools and processes in company law and Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive (EU) 2017/1132 as regards cross-border conversions, mergers and divisions, SWD/2018/141 final-2018/0113 (COD). [online] Available at: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018SC0141&from=EN>> [Accessed 25 October 2021]. (in English)
4. Tax Havens and Development. NOU. Official Norwegian Reports, 2009:19. Oslo: Government Administration Services Information Management, pp. 15-16; 35-36. (in English)
5. WordSense Dictionary. [online] Available at: <<https://www.wordsense.eu/domicilium/>> [Accessed 25 October 2021]. (in English)
6. Dictionary of Foreign Words, 1973. Tbilisi: Publishing House "Ganatleba". p.347. (in Georgian)
7. Aleksidze, L., 2010. Contemporary International Law. Tbilisi: Publishing House "Tbilisi", pp.207-208. (in Georgian)
8. Dorresteyn, A., Monteiro, T., Teichmann, Ch. and Werlauff, E., 2009. European Corporate Law. Austin, Boston, Chicago, New York, The Netherlands: Wolters Kluwer, p.32. (in English)
9. Commission Staff Working Document Impact Assessment Accompanying the document Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive (EU) 2017/1132 as regards the use of digital tools and processes in company law and Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive (EU) 2017/1132 as regards cross-border conversions, mergers and divisions, SWD/2018/141 final-2018/0113 (COD). [online] Available at: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018SC0141&from=EN>> [Accessed 25 October 2021]. (in English)
10. Chanturia, L. and Ninidze, T., 2002. Commentary on the Law on Entrepreneurs. Tbilisi: "Law", p.13. (in Georgian)
11. CJEU Case C-106/16, Polbud-Wukonawstwo.[online]Available at: <<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=195941&pageIndex=0&doclang=E&mode=lst&dir=&occ=-first&part=1&cid=982166>> [Accessed 25 October 2021]. (in English)
12. Ibid. p. 32.
13. Ibid. pp. 32-33.
14. Ibid. pp. 32-33.
15. Edwards, V., 1999. EC Company Law. New York: Oxford University Press, p. 342. (in English)
16. Ibid. p.342.
17. Commission Staff Working Document Impact Assessment Accompanying the document Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive (EU) 2017/1132 as regards the use of digital tools and processes in company law and Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive (EU) 2017/1132 as regards cross-border conversions, mergers and divisions, SWD/2018/141 final-2018/0113 (COD). [online] Available at: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018SC0141&from=EN>> [Accessed 25 October 2021]. (in English)
18. Business Statistics. [online] Available at: <<https://napr.gov.ge/p/1988>> [Accessed 25 October 2021]. (in English)
19. CJEU Case C-212/97, Centros Ltd v Eihervs-ogSelskabsstyrelsen. [online] Available at: <<https://curia.europa.eu/juris/show-Pdf.jsf?text=&docid=44462&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=-first&part=1&cid=875653>> [Accessed 25 October 2021]. (in English)